

М. Д. ДЯЧЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент
Класичний приватний університет**АКТУАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: НА ШЛЯХУ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ**

У статті розкрито сутність творчого самовираження особистості; висвітлено філософські, педагогічні, психологічні погляди на проблему професійного зростання студента-перекладача; визначено етапи актуалізації творчого самовираження майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки. Наведено думки вчених про специфіку перекладацької діяльності; підкреслено значення творчого саморозвитку студента, що допомагає особистості піднятися на вищий рівень і зуміти компетентно вирішувати життєво необхідні творчі завдання й проблеми. Зазначено, що активність майбутнього перекладача у творчому самовираженні під час фахової підготовки у виші сприяє його професійному зростанню.

Ключові слова: майбутній перекладач, міжкультурна комунікація, перекладацька діяльність, професійна підготовка, професійне зростання, розвиток, самореалізація, творче самовираження, формування.

Соціально-політичні трансформації в Україні, що сталися на зламі тисячоліть і наразі продовжують відбуватися, спрямовують стратегію вищої освіти на формування професійно свідомої, креативної особистості майбутнього фахівця, у тому числі перекладача з високим рівнем професійної компетентності, духовності й загальної культури. Актуальність проблеми посилюється потребою самої особистості майбутнього перекладача у творчому самовираженні, повній професійній самореалізації, безперервному розвитку й професійному самовдосконаленні.

Теоретична значущість і недостатня розробленість цього аспекту фахової підготовки майбутніх перекладачів визначили тему статті, а її **метою** стало розкриття сутності творчого самовираження особистості; висвітлення філософських, педагогічних, психологічних поглядів на проблему професійного зростання майбутнього перекладача.

Питання професійного розвитку, творчого самовираження особистості висвітлено в дослідженнях В. Алфімова, Б. Ананьєва, В. Андрєєва, В. Бехтерева, Л. Божович, Р. Брушлинського, Л. Виготського, В. Давидова, В. Загвязинського, Г. Костюка, А. Маслоу, Г. Олпорта, О. Отич, О. Пехоти, М. Пряжникова, В. Рибалки, В. Роменця, С. Рубінштейна, С. Сисоевої, Б. Теплова та ін.

Проблему особистісного та професійного зростання фахівців порушували в своїх наукових розвідках М. Віленський, В. Крутецький, В. Макеева, А. Петровський, Л. Столяренко та ін.

Питання професійної підготовки майбутніх перекладачів розглядали українські та зарубіжні вчені, зокрема Т. Ганічева, А. Грос, В. Комісаров,

Р. Кріс, Л. Латишев, Ф. Лімбах, Р. Міньяр-Белоручев, О. Павлик, Е. Пім, Б. Рубрехт, В. Сафонова, Н. Соболев, Л. Тархова, І. Халєєва, Ю. Хольц-Мянттары, О. Шупта, А. Янковець та ін.

Фахова підготовка перекладачів за кордоном отримала висвітлення в наукових розвідках Г. Воронки, Т. Георгієвої, А. Іванової, С. Корсак, Т. Кошманової, І. Марцинківського, А. Парінова, Л. Пуховської, С. Романової та ін. Проте, незважаючи на численну кількість наукових досліджень, проблема творчого самовираження майбутніх перекладачів потребує додаткового розгляду, ґрунтовного аналізу та системного вивчення.

Переклад – це практична діяльність, яка спрямована на виконання конкретних комунікативних завдань у диференційованій за місцем і часом міжкультурній суспільній сфері. Специфіка професії перекладача полягає в тому, що вона вимагає не лише лінгвістичних, екстралінгвістичних, загальнокультурних знань, а й знань із літератури, країнознавства, історії. Крім того, майбутні перекладачі мають бути обізнані в особливостях перекладу в юриспруденції, політиці, економіці, медицині, освіті тощо.

Сучасний перекладач повинен володіти й комплексом мовленнєвих умінь та професійних навичок, які безпосередньо не пов'язані з перекладацькою діяльністю: самостійне складання текстів (не тільки кореспонденції чи протоколів, а й технічних, науково-популярних, публіцистичних), редагування текстів, опрацювання текстів для подальшого машинного перекладу, оцінювання, рецензування текстів, створення адаптованих версій програмного забезпечення (локалізація), опрацювання машинного перекладу, консультації не лише з мовних питань, а й з краєзнавчих та міжкультурних аспектів тощо.

На думку Б. Рубрехта, кінцевою метою студентів перекладачів є досягнення ними розуміння людьми їх перекладу. Оскільки не завжди практичні завдання є цікавими для студентів, то потрібно акцентувати увагу на тому, що всі запропоновані викладачем вправи мають відповідати поставленій ним меті. Необхідно пам'ятати, що перекладацька майстерність вимагає більшого, ніж розуміння значення окремих слів, а завершений переклад ніколи не буває завершеним остаточно; переклад, передусім, потребує дисципліни [2].

У процесі фахової підготовки необхідно враховувати, що професійний світогляд перекладача – це система узагальнених поглядів на світ професії, яка динамічно розвивається, її роль і місце в соціумі, що визначають ставлення до галузі міжкультурної, іншомовної й міжособистісної комунікації та до самого себе як суб'єкта професійної перекладацької діяльності [3]. Відповідно до цього потрібно спрямовувати й фахову підготовку майбутніх перекладачів.

Освітній процес майбутніх перекладачів повинен бути спрямованим на орієнтацію галузевої специфіки обраної спеціалізації перекладацької діяльності. Як зазначає американський учений Р. Тінслей [6], професійні перекладачі мають бути добре обізнані зі структурою та стилістичними особливостями вихідної та цільової мов.

Сучасний перекладач, насамперед, має бути творчою особистістю, з високим рівнем відповідальності й громадського обов'язку. Творча особистість – “це людина, здатна до безперервного розвитку та самореалізації в одному чи кількох видах творчої діяльності” [1, с. 169].

Аналіз проблеми формування в студентів-перекладачів готовності до творчого самовираження надав змогу виявити низку суперечностей, що наразі є характерними для професійної підготовки майбутніх перекладачів:

- між необхідністю забезпечення взаємозв'язку вищої школи з професійним середовищем, посиленням професійно-творчої спрямованості навчання та недостатньою розробленістю методичних основ проектування процесу творчого самовираження майбутніх перекладачів;

- між необхідністю співтворчості викладача й студента в навчальному процесі для спільного вирішення професійних творчих завдань та відсутністю технологій реалізації такого креативного педагогічного співробітництва;

- між необхідністю організації систематичної творчої діяльності студентів і недостатньою психолого-педагогічною підготовкою до цього викладачів ВНЗ;

- між прагненням багатьох студентів до творчої самореалізації в різних видах діяльності й відсутністю відповідних організаційно-педагогічних умов;

- між репродуктивним характером традиційної системи навчання у ВНЗ і потребою суспільства у творчій особистості тощо.

Професійний розвиток особистості – це “досить складний процес, що має циклічний характер, людина не тільки вдосконалює свої знання, вміння та навички, розвиває професійні здібності, але може відчувати на собі й негативний вплив цього процесу” [5, с. 507].

Творчий саморозвиток – це процес безперервного самотворення та самовдосконалення творчих рис особистості, що допомагає особистості піднятися на вищий рівень і зуміти компетентно вирішувати життєво необхідні творчі завдання й проблеми.

Активність майбутнього перекладача у творчому самовираженні під час фахової підготовки у виші сприяє його професійному зростанню. Термін “зростання” в довідковій літературі тлумачиться як “набуття досвіду, вміння, певних знань тощо; досягнення вищого ступеня розвитку” [4, с. 271]. Відтак професійне зростання майбутнього перекладача корелює зі збагаченням досвіду творчого самовираження студента.

Процес актуалізації творчого самовираження майбутнього перекладача передбачає такі етапи: 1) професійно-орієнтований (формування ціннісного ставлення до професійної діяльності та уявлень про перекладацьку діяльність, розвиток творчого мислення і культури мовлення студентів); 2) професійно-практичний (оволодіння основами професійної грамотності, формування образу професійної діяльності, прагнення до професійно-творчої самореалізації); 3) професійно-творчий (формування засад професіона-

лізму, усвідомлення студентами творчої сутності перекладацької діяльності й самого себе як перекладача).

Завданнями першого (професійно-орієнтованого) етапу є: оптимізація адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ; діагностика творчих здібностей і уявлень студентів про майбутню професійну діяльність перекладача; формування в майбутніх перекладачів ціннісного ставлення до професійної діяльності, навичок самостійної роботи, прагнення до збагачення досвіду творчого самовираження та професійної самореалізації. Для виконання вищезазначених завдань використовують лекції, семінари, консультації, самостійну роботу, творчі зустрічі, літературну студію, дискусії; проводять моніторинг адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ. Очікуваними результатами є: успішна адаптація до навчання в професійно орієнтованому освітньому середовищі ВНЗ; сформованість прагнення студентів до самонавчання, саморозвитку, професійної самореалізації; глибоке засвоєння навчальних дисциплін; творче асоціативне мислення; потреба в професійно-творчому самовираженні.

На другому (професійно-практичному) етапі актуалізації творчого самовираження майбутнього перекладача формуються система професійних знань, загальна ерудиція, ціннісні орієнтири; розвивається креативність, асоціативне й дивергентне мислення; посилюється професійна спрямованість самостійної пізнавально-творчої роботи; складається чіткий образ професійної діяльності майбутнього перекладача; активізуються творчі можливості студентів; формується професійний світогляд; виробляються спеціальні вміння та навички, здатність працювати в команді; пробуджується потреба в духовно-творчій взаємодії; створюється мотивація до підвищення рівня професійної компетентності під час навчальних занять і позааудиторної роботи; формується творчий підхід до осмислення й аналізу явищ і подій суспільного життя.

Для виконання завдань використовують інтерактивні, імітаційні, діалогічні, практичні, проблемні, діагностичні, ситуаційні методи навчання, самостійну роботу, метод творчих проєктів, методи заохочення професійно-творчого самовираження; проводять моніторинг асоціативного, творчого мислення тощо. Найефективнішими для творчого самовираження майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки виявилися інтерактивні лекції, виробнича практика, проблемні дискусії, ділові та рольові ігри, творчі роботи, портфоліо, аналіз текстів галузевого спрямування тощо.

На професійно-творчому етапі актуалізації творчого самовираження майбутнього перекладача відбувається активізація творчих здібностей і можливостей; підвищується комунікативна, технологічна компетентність майбутніх перекладачів; посилюється творчий підхід до осмислення світу й аналізу суспільного життя; формується чітка громадянська позиція студентів; виникає креативна здатність до створення текстів кількома мовами; виявляється соціальна й творча активність; усвідомлюється спрямованість на професійно-творчу самореалізацію; удосконалюється культура профе-

сійного мовлення; формуються засади професіоналізму та ораторської майстерності; збагачується досвід професійно-творчої самореалізації.

Для виконання завдань професійно-творчого етапу актуалізації творчого самовираження майбутніх перекладачів застосовують інтерактивні, пошуково-дослідницькі, проблемні, діагностичні, ситуаційні, діалогічні методи, контроль та самоконтроль, метод творчих проєктів, імітаційне моделювання, методи стимулювання творчої діяльності. Крім інтерактивних лекцій, професійно адаптованих практичних занять, семінарів, творчих заліків, результативною є студентська діяльність над створенням власних текстів українською та кількома іноземними мовами, участь у роботі студентської творчої лабораторії тощо.

Результатами цього етапу актуалізації творчого самовираження майбутніх перекладачів є: творче спрямування професійної діяльності; глибоке усвідомлення самого себе як перекладача; творча активність, мобільність, конкурентоспроможність майбутніх перекладачів; усвідомлена готовність до професійної діяльності та професійно-творчого самовдосконалення.

На всіх етапах необхідне враховувати вимоги до професійних компетенцій та особистісних якостей викладачів, які працюють з майбутніми перекладачами: психологічна готовність до сприйняття студентів як рівноправних суб'єктів педагогічного процесу; особистісно орієнтований підхід до розвитку професійної культури мовлення кожного студента; здатність до критичної самооцінки, педагогічної рефлексії й педагогічного самоаналізу; прагнення до постійного самовдосконалення.

Високий рівень готовності до творчого самовираження в майбутніх перекладачів, на наш погляд, визначається за: наявністю творчого підходу до вирішення завдань і професійних проблем; здатністю доводити й аргументувати власну думку; прагненням до духовно-творчої взаємодії; повагою до іншої людини, незалежно від її соціального й фахового статусу; доброзичливістю, емпатійністю, толерантністю; вмінням слухати та чути співрозмовника; здатністю знаходити компроміс, умінням будувати діалог; чіткістю й точністю висловлювання; дикцією та артикуляційною вимовою; високою культурою мовлення, багатим словниковим запасом і образною мовою; прагненням до духовного взаємозбагачення; усвідомленням цінності суб'єкт-суб'єктних відносин; повагою до людини як до найвищої цінності, умінням творчо співпрацювати в групі над створенням проєктів і розвитком ідеї; професійною мобільністю; усвідомленим прагненням до самовдосконалення й високого професіоналізму.

У процесі професійної підготовки перекладачів повинна відбуватися послідовна адаптація навчання перекладу до вимог інформаційного суспільства. Особливої уваги потребує фахова спеціалізація в межах каталогу додаткових спеціальностей, що постійно розширюється та актуалізується. Залучення інформаційно-комунікаційних технологій сприяє ефективній підготовці майбутніх перекладачів до вимог і наслідків політичної та наукової глобалізації.

У контексті вивчення навчальних дисциплін “Основи теорії мовної комунікації та культура українського мовлення”, “Ораторська майстерність”, “Сучасна українська мова (практична стилістика)”, “Сучасна українська література” активізується усне мовлення майбутніх перекладачів, поглиблюються знання з міжкультурної комунікації, мовознавства, підвищується культура професійного діалогу, формується правильна дикція.

Висновки. Отже, пріоритетними напрямками роботи в процесі формування в майбутніх перекладачів готовності до творчого самовираження, на наше переконання, можна вважати: активізацію пізнавального інтересу та прагнення до новизни та створення власних різномовних текстів; включення студентів у наукову й творчу діяльність; організацію позааудиторної роботи. А критеріями готовності майбутніх перекладачів до творчого самовираження є вміння знаходити нестандартне оригінальне вирішення професійно орієнтованих завдань; оперативно перекладати оригінальні тексти; працювати у творчій групі; створювати та презентувати власні оригінальні проекти тощо.

Сьогодні професіоналізм перекладача – це, насамперед, творчий характер професійної діяльності, це й оперативність, і мобільність, і творчий підхід до виконання професійних функцій. Незважаючи на численні дослідження щодо професійної підготовки майбутніх перекладачів, наразі ще відсутні чіткі рекомендації до забезпечення творчого самовираження майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, що відкриває перспективи подальшої роботи над цією проблемою (потребують посиленої уваги: локалізація програмного забезпечення, впровадження нових мовленнєвих технологій та інноваційних засобів формування й розвитку навичок групової діяльності, робота з міжкультурною, технічною кореспонденцією, соціальне представництво, міжкультурний менеджмент конфліктних ситуацій, підготовка студентів до особливих умов і вимог естафетного (ретрансляційного) перекладу тощо).

Список використаної літератури

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского гос. ун-та, 1988. – 238 с.
2. Психология : учеб. для тех. вузов / под общ. ред. В. Н. Дружинина. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 608 с.
3. Таланова Ж. П. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього перекладача : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ж. П. Таланова. – Кіровоград, 2007. – 20 с.
4. Тлумачний словник сучасної української мови / укл. Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко ; ред. С. Колашника. – Харків : Белкар-книга, 2005. – 800 с.
5. Rubrecht Brian G. Knowing Before Learning: Ten concepts students should understand prior to enrolling in a university translation or interpretation class [Electronic resource] / Brian G. Rubrecht // Translation Journal – 2005. – Vol. 9. – № 2. – Mode of access: <http://translationjournal.net/journal//32edu.htm>.
6. Tinsley Royal L. Guidelines for college and University programs in translator training [Electronic resource] / Royal L. Tinsley // ADFL Bulletin. – 1973. – Vol. 4. – № 4. – P. 15–21. – Mode of access: http://www.adfl.org/cgi-shl/docstudio/docs.pl?adfl_login&xurl=adefl_bulletin_d_adfl_4_4_15.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2016.

Дяченко М. Д. Актуализация творческого самовыражения будущих переводчиков: на пути к профессиональному росту

В статье раскрыта сущность творческого самовыражения личности; освещены философские, педагогические, психологические взгляды на проблему профессионального роста студента-переводчика; определены этапы актуализации творческого самовыражения будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки. Приведены мнения ученых о специфике переводческой деятельности; подчеркнута значимость творческого саморазвития студента, что помогает личности подняться на высший уровень и суметь компетентно решать жизненно необходимые творческие задачи и проблемы. Отмечено, что активность будущего переводчика в творческом самовыражении во время профессиональной подготовки в вузе способствует его профессиональному росту.

Ключевые слова: *будущий переводчик, межкультурная коммуникация, переводческая деятельность, профессиональная подготовка, профессиональный рост, развитие, самореализация, творческое самовыражение, формирование.*

Dyachenko M. Actualization of Creative Expression for Future Interpreters: Towards Professional Growth

The article reveals the essence of creative self-expression, illuminated the philosophical, pedagogical, psychological views on the problem of professional growth of the student-interpreter; the stages of the actualization of creative expression for future translators in the training process. Given the opinions of scholars about the specifics of translation; emphasized creative self-development of the student, which helps the individual to rise to a higher level and be able to competently manage vital creative tasks and challenges. It is noted that the future activity of the translator in the creative expression during of the training at the University contributes to his professional growth.

Focuses on the pedagogical role of the translator is a facilitator who promotes self-development and creative expression of future translators; psychological readiness to perceive students as equal subjects of the pedagogical process for personality-oriented approach to the development of the creative potential of each individual student taking into account individual characteristics. A high level of readiness for creative self-expression of future translators is determined by the presence of a creative approach to solving problems and solving professional problems.

It must be remembered that the translation skill requires more than understanding the meanings of individual words and complete translation is never completed; translation, first of all, requires discipline. The educational process of future translators should be focused on orientation to a specific industry specialization in translation work.

Key words: *intercultural communication, future translator, the person translating, training, professional growth, development, self-realization, creative expression, formation.*